

Laurencja Piasecka

Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczna w Szydłowcu

Poradnictwo a praca socjalna. Współpraca instytucji pomocowych jak gwarant profesjonalnej struktury wsparcia rodziny i środowiska lokalnego. Dobre praktyki.

Streszczenie

Działania prawidłowej diagnozy bez względu na jej ostateczny cel w wielu przypadkach obejmują rozpoznawanie środowiska rodzinnego dziecka jako podstawowego miejsca, w którym przebiega jego rozwój. Diagnoza środowiska rodzinnego może być podejmowana również z innych względów np. kwalifikacja rodzin do określonej grupy lub zadań (kandydaci na rodzinę adopcyjną, zastępczą), organizowanie pracy z całą rodziną w ramach opieki społecznej i pracy socjalnej, poradnictwo rodzinne, organizowanie szeroko rozumianej profilaktyki społecznej funkcjonowania rodzin ze względu na jakieś niepokojące zjawiska np. przemoc domową, uzależnienia, ubóstwo lub brak udziału środowiska rodzinnego w kulturze. Umiejętności diagnozowania rodziny stanowią, zatem podstawę pomocy. Poradnictwo i praca socjalna winny się przenikać i wspierać wymieniając intensywnością działań w ramach przysługujących im kompetencji. Współpraca pomiędzy tymi jednostkami winna stać się gwarantem rzetelności tych działań pomocowych. Przepływ informacji, współpraca w kryzysie, działania profilaktyczne to kompleksowa obsługa diagnostyczno- terapeutyczno- socjalna. Profesjonalne podejście do problemu. Niniejszy artykuł ma za zadanie zainspirować placówki pomocowe do rozszerzenia współpracy, do podejmowania wspólnych inicjatyw na rzecz środowiska lokalnego (dzieci, młodzieży i ich rodzin).

1. Wprowadzenie

Poradnictwo psychologiczno-pedagogiczne i pomoc społeczna – podobnie, jak wiele innych dziedzin naszego życia – mogły zacząć rozwijać się w pełni dopiero po upadku poprzedniego systemu politycznego, a więc po roku 1989. „Władza ludowa” traktowała bowiem zarówno problemy związane z ubóstwem, jak i trudności w – szeroko rozumianym – przystosowaniu się do życia (w szkole, pracy, rodzinie) jako wstydlive. Nie pasowały przecież w żadnym stopniu do budowanego latami obrazu „zdrowej tkanki społeczeństwa socjalistycznego”. Ośrodki pomocy społecznej nie istniały prawie zupełnie, poradnie psychologiczno-pedagogiczne funkcjonowały tylko symbolicznie, najczęściej jako poradnie zawodowe.

Sytuacja taka powoduje, że wielu przypadkach, w wymienionych obszarach, zaczynamy dopiero gromadzić doświadczenia, które pozwalają nam działać pełniej, bardziej kompleksowo, a zatem skuteczniej. Szeroko rozumiane poradnictwo dotyka bowiem często tych samych problemów, z którymi stykają się również pracownicy socjalni. Klientami jopsów i poradni są często te same rodziny, których dysfunkcyjność objawia się po prostu w wielu sferach.

Niniejszy artykuł jest próbą dowiedzenia – na przykładzie jednej (trwającej jednak w czasie) lokalnej inicjatywy – że wspólna praca, kompleksowe oddziaływanie i połączenie sił mogą bardzo często zaowocować nie tyle zsumowaniem efektów, co ich zwielokrotnieniem.

2. Wspólne obszary działań poradni i jops.

W celu wskazania wspólnych – dla poradni i jops – sfer oddziaływania na społeczeństwo, posłużymy się tutaj odpowiednimi fragmentami statutów Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Szydłowcu i Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, działającego w tym samym mieście (dokumenty te znajdują się na oficjalnych stronach wymienionych instytucji).

2.1 Wybrane zadania Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Szydłowcu

Pośród zadań placówki wymienione zostały między innymi:

- zadanie I - diagnozowanie dzieci i młodzieży, które jest tutaj również rozumiane jako: „wyjaśnienia mechanizmów ich (dzieci i młodzieży – dop. mój) funkcjonowania w odniesieniu do zgłaszanego problemu oraz wskazania sposobu rozwiązania tego problemu,
- zadanie II - udzielanie dzieciom i młodzieży oraz rodzicom bezpośredniej pomocy psychologiczno-pedagogicznej poprzez:
 - prowadzenie terapii dzieci i młodzieży oraz ich rodzin,
 - udzielanie wsparcia dzieciom i młodzieży wymagającym pomocy psychologiczno-pedagogicznej lub pomocy w wyborze kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniu kształcenia i kariery zawodowej,
 - udzielanie pomocy rodzicom w rozpoznawaniu i rozwijaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz indywidualnych możliwości psychofizycznych dzieci i młodzieży oraz w rozwiązywaniu problemów edukacyjnych i wychowawczych.

2.2 Wybrane zadania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Szydłowcu

Obok zadań, które kojarzymy na ogół z pomocą społeczną, takich jak: „przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawami świadczeń”, znajdziemy również: „pracę socjalną rozumianą jako działalność zawodową stanowiącą pomoc osobom i rodzinom we wzmacnieniu lub odzyskaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi”.

W publikacji: „Standardy pracy socjalnej. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne” do głównych zadań pracownika socjalnego zaliczone zostały między innymi:

- **wspieranie** – które polegać ma na, szeroko rozumianym, „wzmocnieniu” osoby, wyzwoleniu jej sił i energii, uwolnieniu od lęku,
- **wyjaśnianie**, zmierzające do ułatwienia osobie zrozumienia własnej sytuacji, przyczyn problemów, do uświadomienia jej wewnętrznych i zewnętrznych determinantów działań, które podejmuje,
- **działania wychowawcze** – ogół działań zmierzających do sprowokowania rozwoju osobowości Klienta, do zwiększenia jego kompetencji społecznych, rodzicielskich, pracowniczych,
- **rzecznictwo** – pracownik występuje tutaj, za zgodą Klienta, jako jego reprezentant,
- **towarzyszenie** – ten element pracy socjalnej polega na wspomaganiu podopiecznego przez wspólne załatwianie spraw, asystowanie osobie lub rodzinie przy poszczególnych działaniach „na zewnątrz”,
- **rozszerzanie sieci kontaktów** – działanie zmierzające społecznego zaktywizowania Klienta, poprzez kształtowanie w nim umiejętności budowania i podtrzymywania poprawnych relacji z otoczeniem i motywowanie go do czynnego uczestnictwa w funkcjonujących w danej społeczności lokalnej przedsięwzięciach (typu „Klub seniora”, klub sportowy i innych),
- **budowanie sieci wsparcia** – przejawia się w ułatwianiu Klientowi dotarcia do innych instytucji pomocowych, umożliwianiu mu skorzystania z dostępnych w danym miejscu i czasie form wsparcia, wspieraniu w uzyskiwaniu dodatkowych świadczeń,
- **konfrontacja** – celem tego działania jest ukazanie podopiecznemu konsekwencji jego postępowania, mające sprowokować go do wzięcia odpowiedzialności za swoje wybory,

- **porada** – przedstawienie Klientowi różnych opcji wyboru i postępowania, zmierzające do umożliwienia mu podjęcia samodzielnej próby rozwiązania jego problemu,
- **działania diagnostyczne** – rozpoznanie sytuacji, sposobu funkcjonowania osoby i rodziny, próba zrozumienia przyczyn problemów i trudności.

Autorzy opracowania zastrzegają, że podany przez nie katalog działań podpadających pod pojęcie „pracy socjalnej” nie jest wyczerpujący i może być uzupełniany¹.

Abstrahując od użytych sformułowań i odrębności języka, można zaryzykować stwierdzenie, że wyżej wymienione działania, kryjące się pod pojęciem „pracy socjalnej” należą do stałego repertuaru czynności podejmowanych przez pedagogów i psychologów w większości poradni.

Dla przykładu podać można pojęcie „wzmocnienia”. B. Kaja w pracy „Zarys terapii dziecka” przytacza ustalenia J. Linharta, według którego: „w pojęciu wzmocnienia zawarte są różne momenty, najważniejsze z nich są te, które powstają w związku:

- ze specyficznymi potrzebami i motywami,
- z oceną reakcji,
- z osiągnięciem celu,
- ze zmianą statusu wewnętrznego.”²

Wyraźnie widać, że w tak rozumianym pojęciu „wzmocnienia” znajdziemy wiele elementów wspólnych z przedstawionym wyżej zakresem zadań należących do obszaru „pracy socjalnej”.

Podobnie zresztą pojęcie „doradztwa”, rozumiane jako: „fachowe i zgodne z zasadami relacje z osobą potrzebującą pomocy, nawiązywane w celu ułatwienia jej emocjonalnej akceptacji faktów, stymulacji poczucia własnej wartości oraz

¹ K. Kadela, J. Kowalczyk, „Standardy pracy socjalnej. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne”, wydawnictwo WRZOS, Warszawa, 2014, s/ 40-41

² B. Kaja, „Zarys terapii dziecka. Metody psychologicznej i pedagogicznej pomocy wspomagającej rozwój dziecka”, Akademia Bydgoska im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz, 2001

optymalnego rozwoju umiejętności. Celem ogólnym jest stworzenie sytuacji sprzyjającej pracy nad budowaniem satysfakcjonującego i twórczego życia”³

Wniosek zatem jest jeden: działania z pozoru odrębnych jednostek przebiegają często na tych samych obszarach. Umiejętne współdziałanie i współpraca zwielokrotnić mogą szanse na sukces – a w tym szczególnym przypadku miarą sukcesu jest zmniejszenie ludzkiego cierpienia i nieszczęścia. Przykład takiej współpracy i współdziałania przedstawiamy poniżej.

3. Zespół Interdyscyplinarny do spraw przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – historia, zadania, wybrane działania

3.1. Historia i zadania Zespołu

Zespół Interdyscyplinarny do spraw przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie powołany został na terenie miasta Szydłowca w związku z obowiązującą ustawą z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r., Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.) oraz wejściem w życie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty”.

Powołanie Zespołu nastąpiło na podstawie: uchwały Nr 301/LVIII/10 Rady Miejskiej w Szydłowcu z dnia 28 października 2010 r. w sprawie trybu i sposobu powoływania i odwoływania członków Zespołu Interdyscyplinarnego d/s przeciwdziałania przemocy w rodzinie, oraz szczegółowych warunków jego funkcjonowania

Siedziba Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie mieści się w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej przy ul. Kilińskiego 2.

³ Code of Ethics and Practice for Counsellors, Rugby: British Association for Counselling 1991, s. 1, cyt za: G. Hornby: “Nauczyciele i doradztwo” w: G. Hornby, E. Hall, C. Hall: “Nauczyciel wychowawca”, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk, 2005

Do zadań Zespołu należy integrowanie i koordynowanie działań podmiotów oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności przez:

- o diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie;
- o podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku;
- o inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie;
- o rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym;
- o inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele:

- Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej
- Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Narkomanii
- Policji
- Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Szydłowcu
- Ochrony Zdrowia
- Kurator Sądowy

3.2. Projekt „Wielopoziomowa Edukacja szansą na Przeciwdziałanie Przemocy w Rodzinie” dowodem na zwielokrotnienie efektów oddziaływania społecznego przy zgodnym współdziałaniu instytucji.

Głównym celem projektu było przeprowadzenie na terenie Gminy Szydłowiec szeregu działań prewencyjnych, ukierunkowanych na zapobieganie i ograniczenie przestępczości oraz poczucia zagrożenia, w kontekście zjawiska przemocy domowej. Istotą programu było jak najszersze uświadomienie społeczeństwu źródeł szerokiego spektrum problemów, które leżą u podstaw pojawienia się zjawiska przemocy w rodzinie. Nowatorskie rozwiązania realizacji zadań projektu i ciekawe formy i strategie dotarcia do szerokiej grupy społecznej, pokazały jak ważna jest wielopoziomowa edukacja w tym zakresie. Projekt zakładał, że podstawą do

przeciwdziałania przestępczości (w tym przypadku przemocy domowej), jest zaszczerpiecie już w młodych ludziach takich wartości jak: adekwatna samoocena, wzmocnienie na poziomie własnej wartości, świadomości swoich praw obywatelskich oraz szeroko rozumianego bezpieczeństwa społecznego. Szereg zadań projektu przygotowało jego odbiorców do zmierzenia się z samym problemem przemocy domowej jak i jego konsekwencjami.

Projekt bezpośrednio w swoich działaniach odnosił się do zapobiegania przestępczości. Szeroko rozumiane poczucie zagrożenia istotnie zmniejsza się w procesie psychoedukacji na poziomie już szkół podstawowych gdzie odbywa się „pierwotna przestępczość” w postaci przemocy rówieśniczej. Prawidłowo zorganizowany system wsparcia w postaci psychoedukacji dzieci i młodzieży poczynawszy od szkół podstawowych, poradnictwa i terapii dla osób dotkniętych przemocą, kursu udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej, pracy terapeutycznej ze sprawcą przemocy, pozwolił w sposób realny ograniczyć skutki, które może przynieść zaniechanie działań w tym zakresie.

Głównym atutem projektu, był trening umiejętności społecznych zarówno dla dzieci, młodzieży jak i dorosłych.

W związku z powyższym adresatem tych działań byli uczniowie szkół podstawowych, gimnazjum oraz szkoły średniej. Teren szkoły jest najczęstszym miejscem gdzie występuje przemoc rówieśnicza. Odwołanie się do zjawiska przemocy rówieśniczej pozwoliło unaocznic dzieciom poprzez analogię, że być może w ich własnych domach występują również działania niepożądane o wydźwięku agresywnym. Podobnie sami rodzice mogą wypierać fakt, że w procesie wychowawczym zbyt często stosują presję psychiczną i fizyczną także i w tym przypadku osiągnięcie zrozumienia przez rodziców, że ich zachowania mają cechy przemocowe łatwiejsze będzie, gdy odwołamy się do analogii.

Realizacja projektu wynikała z konieczności zbudowania w gminie Szydłowiec lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz systemu wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie. Określenie „system” oznacza tutaj pracę poczynawszy od profilaktyki pierwszorzędowej a skończywszy na działaniach pointerwencyjnych. Bardzo ważnym elementem tych działań było kształtowanie

właściwych postaw społeczności lokalnej, zapewnienie osobom doznającym przemocy profesjonalnej pomocy, ograniczenie skali tego zjawiska oraz zwiększenie skuteczności interwencji wobec problemu przemocy. Realizacja projektu w zamierzeniu zwiększyć miała skuteczność działań wszystkich instytucji zajmujących się przemocą w rodzinie. Potrzeba realizacji projektu wynikała też z niedostatecznej wiedzy na temat zjawiska przemocy, braku umiejętności we właściwym reagowaniu wobec problemu przemocy oraz niskiego poziomu świadomości społecznej na jej temat.

Główne cele projektu:

- działania prewencyjne ukierunkowane na zapobieganie przestępczości (w tym przypadku przemocy domowej),
- uświadomienie źródeł, charakteru i sposobu rozwiązywania szerokiego spektrum problemów, które leżą u podstaw pojawienia się zjawiska przemocy na podstawie analizy przypadków przemocy rówieśniczej,
- wyposażenie uczestników w niezbędne umiejętności do wzmocnienia pozycji społecznej, zwiększenia poczucia własnej wartości oraz poczucia bezpieczeństwa,
- udzielanie wielopoziomowego wsparcia, psychoedukacja w zakresie form przemocy i sposobów ich zatrzymania, instruktaż prawny, medyczny, psychologiczno- pedagogiczny, interwencja kryzysowa,
- promocja pożądanych zachowań społecznych wspierających partnerstwo oraz system pomocy człowiekowi 9 od najmłodszych lat szkolnych).

Cele szczegółowe:

- wzmocnienie osób dotkniętych przemocą rówieśniczą
- uświadomienie stosującym przemoc skutków ich działań wobec innych,
- wskazanie i uzmysłowienie dzieciom, nauczycielom i rodzicom wspólnych cech zachowań przemocowych,

- uświadomienie konsekwencji prawnych związana z przemocą na terenie szkoły, prowadzenie grupy wsparcia i pracy terapeutycznej z osobami stosującymi przemoc domową wspólnie z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Szydłowcu oraz udostępnienie lokalu

Rezultaty miękkie zostały osiągnięte na poziomie 60 % i dotyczyły:

- zwiększenia świadomości społecznej na temat przemocy w rodzinie,
- pogłębienia wiedzy na temat zjawiska przemocy i sposobów radzenia sobie z tym problemem,
- zwiększenia samooceny, poczucia własnej wartości przez osoby dotknięte przemocą,
- uwrażliwienia dzieci i młodzieży na krzywdę ludzką,
- zwiększenia umiejętności społecznych i zdolności komunikacji interpersonalnej,
- nabycia umiejętności prawidłowej reakcji na zjawiska przemocy,
- wzrostu świadomości kobiet na temat toksyczności związku gdzie występuje przemoc,
- zdobycie wiedzy na temat alternatywnych form spędzania wolnego czasu,
- integracja rodzin,
- utrwalenia pozytywnych zachowań międzyludzkich,
- edukacji w zakresie form pomocy dla osób doświadczających przemocy
- zwiększenia umiejętności budowania prawidłowych relacji międzyludzkich,
- wzmocnienia uczestników na poziomie behawioralnym,
- zmiany sposobu postrzegania sytuacji interpersonalnych, zwłaszcza konfliktowych,
- zmiany przekonań dotyczących ról: męża/żony, rodzica/mężczyzny, mężczyzny/kobiety, rodziny.
- wzrostu umiejętności rozpoznawania własnych potrzeb oraz tzw. trudnych uczuć.

Rezultaty twarde:

90 %uczestników brało udział w zajęciach psychoedukacyjnych w szkołach (dzieci ,rady pedagogiczne, rodzice)

80 %uczestników uczestniczyło w spotkaniach grupy wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie

80 %uczestników korzystało z pomocy specjalistów dyżurujących w punkcie konsultacyjnym

100 % uczestników wzięło udział w biwaku i wycieczce integracyjnej

100% uczestników odbyło szkolenie (jako liderzy) w zakresie profilaktyki zachowań przemocowych

90 % uczniów wzięło udział w zajęciach prowadzonych przez liderów

80 % uczniów wzięło udział w konferencji profilaktycznej organizowanej przez liderów

30 % uczestników (osób stosujących przemoc) skorzystało z terapii w ramach konsultacji indywidualnych

100 % uczestników ukończyło kurs ratownictwa przedmedycznego i otrzymało stosowne zaświadczenia.

4.Podsumowanie

Gwałtowne zmiany społeczne, których świadkami i uczestnikami jesteśmy tworzą nowe wyzwania i problemy. W celu ich rozwiązywania powoływane są – lub też tworzą się samoistnie – coraz to nowe instytucje, organizacje i stowarzyszenia. Wydaje się, że jedną z lepszych metod łagodzenia negatywnych zjawisk społecznych jest współdziałanie Przedstawione w niniejszym artykule efekty działania Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, funkcjonującego przy MOPS w Szydłowcu zdają się tego dowodzić. Chociaż Policja, JOPSY i Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne są – w założeniach – zupełnie odrębnymi instytucjami, to okazuje się jednak, że połączenie sił może zaowocować efektami o nowej, lepszej jakości. Tendencję tę warto chyba kultywować, a głównym celem niniejszego artykułu było zwrócenie na nią uwagi.

